מסורת השס"ם

חספניתא. פליגי מתבקעות ותני אמר שהוא מין שמין שקורין לאיינ"ל והוא (בגרב) ובחרס שכתוב בתורה (דברים כח) *וחספניתא תרגום של חרס: **במים דסילקא**. מרק תרדין: **חוי לחולה**. שלין בו סכנה: **יבטלו**. דהלא כמי חולה הוא: **אכל לכולי עלמא שרי**. ר"מ ומתני' ר"ש, ולאמלי תנן"נוטן זה בעצמו וזה בעצמו" **ספס**. גבי שאר חולים: **לא כמו ליבא**. לטרפו ולערבו יפה יפה: **ולא ליבא**. לא יערבנו כל כך: **ומפרק שיינו דקפני נוטן זה בעצמו וזה בעצמו**. שמערב ואינו לוקח: **אין מסננין אם הארדל**. כ"ש: **במסננת שלו**. טעמא מפרש לקמיה

מיחזי כבורר שמשליך הסובין שלו: **ואין ממתקין אותו בגחלת**. כדרך שרגילין לבכות לתוכו את הגחלת או לבן ניסוקת: **נותנין ביצה במסננת של הרדל**. ומסננת בתוכו לייפות מרחיצו: **לא מיחזי כבורר**. שכולה יוצאה דרך המסננת ואין משתייר שם פסולת: **בגחלת של עץ**. לסור דשייך בה כיבוי לפי שעושה פחם, גחלת של עץ לא שייך בה כיבוי דאינו נעשה פחם: **ומ"ש מבישרא אגומרי**. שלוין בי"ט ואע"ג דמכבה: **לא אפשר**. לעלות מאתמול, דבוישא שביתא פפי, אבל תרדל אפשר מאתמול: **לגבן**. גבינה: **מאי שנא מלישה**. שלשין פת ביום טוב והאי כמי לישה דמיא: **לא אפשר**. דפת חמה מעליא טפי הכא אפשר מאתמול: **אימא אף גבינה**. **בם יומא מעליא**. וכ"ש דאתמול: **לפניה לפניה ולעילא**. לאימרא שבשפת פיה יהפוך ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לגברו מפני שרתח מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין ממנו גרדין שקורין פייכד"ן ודלמא מדביקא גרדמא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה ישמוט ויקרע את רתח הגיד ומשוי ליה כרות שפכה: **אימיס דאביי**. אומנתו: **עבדא**. לחיטוקות הבאים לידה לתקן מילתן: **כיספא לפנא**. למילה, כיס היתה עושה של בגד לפיס בתוך החלוק ותופרתו מתוכו בתוך החלוק ומניע למטה עד תלי החלוק כדי לחון בין האימרא ובין המילה: **לייתי בגיפא**. מעט שחק של בגד שיהא בו אימרא לפי שהאימרא מהדקה יפה בבשר שלא ישמוט החלוק מן הגיד: **וליפיה לשפיה לתפלי**. לתחתיה רתח הגיד יתן השפה ורתח השני החלק יהא למעלה: **ולעפיה לעילא**. אותו רתח העליון החלוק יקפל ויקפול כלפי חוץ מפני הגרדין שלא ידבקו במכה: **דלא ידיע ביה מפקיה**. שאין ניכר בו נקב בית הרעי שעשה הולאת זבלו: **ליתייפיה מישמא**. שהשמן מגהיל הבשר: **ולוקמיה לתרי יומא**. נגד השמן: **וסיכא דזיג**. שלטל כזכוכית בידוע שהחלב כנגדו: **כשפרפא**. ברתח השעורה שהוא חדוד: **דוריף**. מנפחו לינפליי"ר בלע"ז: **דלא מייץ**. שלא יכול ליגע: **מיקר פוא דקר פומיה**. לעטונו שפתיו ואין בו כח לגמוז בהן: **לייתו כספא דגומרי**. תשמח גחלים על דף או על כלי: **ולוקמה להדי פומיה**. ויעמיד אצל פיו: **דמייס פומיה**. שיתחמם פיו: **ומייץ**. ויגע: **דלא מינפשא**. שאין נשימה ניכרת בו שאין דופק כנגד לבו כדרך כל אדם: **ליגנפיה בגיפוותא**. יניחו עליו בגפה שקורין ואין: **דלא מעוי**. אין רוחו נכנס ויוצא יפה אלייג"ל בלע"ז: **סילקא דאימיס**. שעולה עמו: **ולישרקיה עליה**. יחליקנה על בשרו כמו אישתרוקי אישתריקו (ע"ג ד' מ') אשאולד"ר: **דקטין**. שהוא דק: **מקומנא לאולמא**. השליח רואה א' קצר ורואה אחד רחב יחליקוה עליו מרתח הקצר ויתמשוט לצד הרחב כלומר כן ירחיב זה ויתמצה: **ומי אליס**. ולא מתמת בריאות אלא נפוח ליפרקיה עליה מאולמא לקומנא: **דסומק**. כל בשרו אדום: **לא מיבלע ביה דמיה**. בבשרו דמכשיו כל דמו מעי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו: **ליפרמו ליה**. ימתיקו מלמולו: **לא נפל ביה דמא**. לא בא בו דם ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלש ונמות: **לכרכי הים**. ה"ג רחיקתי שהיה ירוק הגלתי בו ולא היה בו דם ברית, תרתי לגרישותא חלא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא והטפת דם ברית מטה כדכתיב (זכריה ט) גם אתי בדם בריתך ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא טלר בו עדיין דם: **מתני'**

ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקטו ענש כרת. מ' מהלקטין יש מי שאומר מהלקטין הציצין המעכבין את המילה כולן וכן סבירא לן ויש מי שאומר מהלקטין המעכבין את המילה כולן ולא הלקטו ענש כרת. ומי שאומר מהלקטין הציצין המעכבין את המילה כולן לא מל ואחר המילה אם לא הלקטו בשבת כל הציצין המעכבין את המילה כאלו לא מל וחילל השבת וענש כרת. והאי דאמרו לא מספקת אינה התראה ואינו מתכוון לחלל את השבת אלא לעשות מצות מכוון וכיון שלא עשה חייב (כדרבי)[כרת]מפני שלא הניח כיון שנכנסה השבת מוצציין. אע"ג דהאי דם מחבר הוא כיון דאי' סכנה דמיא לאספלנית וכמון ועבדינן לה בשבת פי' אספלנית: רטייה קורא שעוה והיא פטולת הרבש: **חספניתא** כעין קרום הצומח בעור הפנים ומתקלף ובלשון ישמעאל אל טפח סליקא בלשון ישמעאל סילק: **מורפין**. מערבין. פי' סילתא שליא

הבא מיחזי כבורר. מיהו בורר לא הוי שגם הפסולת ראוי לאכילה ולא דמי למשמרת דריש פולין (לקמן ד' קנ"ז) דאיכא ד"מ דחייב משום בורר מי

*חספניתא, מאי תקנתיה? לימשי טובא במיא דסילקא: לא שחק מערב שבת: תנו רבנן דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט *שוחקין לה כמון ומורפין לה יין ושמן א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא כמון, ביו"ט דחני לקדרה, יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה דתניא *אין מורפין יין ושמן לחולה בשבת, אמר ר"ש בן אלעזר משום ר"מ: אף מורפין יין ושמן, א"ר שמעון בן אלעזר פעם אחת חש רבי מאיר במעיו ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו אמרנו לו דבריך יבטלו בחייך? אמר לנו אע"פ שאני אומר כך וחבירי אומרים כך מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי: הוא ניחו דמחמיר אנפשיה אבל לכולי עלמא שרי: התם לא בעי ליכא הכא בעי ליכא, הכא נמי ניעביד ולא ליליך? היינו דקתני נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו: ת"ר אין מסננין את הארדל במסננת שלו, ואין ממתקין אותו בגחלת, א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא מהא *דתנן נותנים ביצה במסננת של הרדל? א"ל התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר ואין ממתקין אותו בגחלת, ולא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ. א"ל אביי לרב יוסף מ"ש *מבישרא אגומרי? א"ל התם לא אפשר הכא אפשר. א"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן? א"ל דאסור מ"ש מלישה? א"ל התם לא אפשר הכא אפשר, והא אמרי נהרדעי "גבינה בת יומא מעליא"? הכי קאמרי דאפילו גבינה בת יומא מעליא: אין עושין לה חלוק כו': אמר אביי *אמרה לי אם דהאי חלוק דינוקא לפניה לסיטרא *לעיליא דילמא מידבקא (ה) גרדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה, אימיה דאביי עבדא כיסתא לפלגא, אמר אביי האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכריכיה לשיפתא לתתאי ולייף ליה לעילאי, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא ידיע כמפקתיה, לשייפיה מישחא ולוקמיה להדי יומא והיכא דזיג ליקרייה בשעורתא שתי וערב אבל בבלי מתכות לא משום דזריף, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ, מימר (ג) דקר פומיה, מאי תקנתיה? ליתו כספא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דחיים פומיה ומייץ, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מנשתיה לינפפיה בנפוותא ומנשתיה, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מעוי ליתו סילתא דאימיה ולישרקיה עיליה ומעוי, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא: דקטין, לייתו לסילתא דאימיה ולישרקיה עיליה מקוטנא לאולמא, ואי אלים מאולמא לקומנא, ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא: דסומק דאכתי לא אבלע ביה דמא א) ליתרחי ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלה, דרוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחי עד דנפל ביה דמיה ולימהלה *דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו, המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו, וחיה, והיו קורין אותו "נתן הבבלי" על שמי, שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית, אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו, והמתינה לו, ומלה אותו וחיה, והיו קורין שמו "נתן הבבלי" על שמי:

א) נ"י הערוך ליתרחו ומי' כמוסף הערוך ערך מרה וכרש"י גיטין סח: ד"ה תלתי גבי מתני'

עין משפט נר מצוה

[בתרגום שלנו ליתא וכנ"ז כמ: פירש רש"י מוספניתא מקיון שבאמצי מדס]

כב א מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' יוד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ו:

כד ב ג מיי' פ"ג מהל' י"ש הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ג [וכרב אלפס כיצה פ"ב קנ: ע"ש וכרא"ש שם סי' כג]:

כה ד שם סעיף ה:

כו ה טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג בהג"ה: כז ו ז מיי' פ"ח מהל' מילה הלכה יז טוש"ע י"ד סי' רסג סעיף ג:

הגהות הב"ח

(ה) גם"דילמא מידביק גרדתא מיניה: (ג) שם מיקר פומ דקר:

לקמן קלט:

*ל"ל מה.

[ביצה כב.]

[קידושין לג: ושם נסמן]

[נ"י פסחים בשרף סמל אבראי]

גליון השס"ם

גמ' מימי לא מלאני לבי. לשל דף קיח ע"ב:

פי' שאין יכול להשמין עיבור

ע' שם:

[פי' שאין מגיעה כלל מתוקמו ערוך]

מולין מח: [תוספ' פס"ז ע"ב]

[אספלנית: רטייה קורא שעוה והיא פטולת הרבש בלשון ישמעאל סילק: מורפין. מערבין. פי' סילתא שליא]

רב נסים גאון

ונאמר כי כל מצות לא תעשה שבתורה שענש בה כרת לא דחיא לה מצות עשה כי התנאי שנא' בערות אשת אחיך שהוא היתר חיבום בה שנאמר (דברים כה) יבמה יבא עליה לא בא אלא באשת אח ברירתא שאינה אסורה אלא משום אשת אח בלבד אבל באחות אשתו שהיא אשת אחיו ודומה לה מן ס"ו נשים המנויין במשנה לא נאמר בהן תנאי להתיר היבום ואילו נשאו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן ובן אין לו אין לאשתו על שמעון לא חליצה ולא ייבום ולא אתי עשה דאמר רחמנא יבמה יבא עליה ודחי (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח שענש בה הכתוב כרת ובוה אמרה המשנה ס"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו' ואמרו בתלמוד (יבמות דף ח) בסוף הדבר רבא אמר ערוה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה את לא תעשה שיש בו כרת וכמו כן אם יהיה לא תעשה שאין בו כרת אבל נוקף עליו עשה שנמצא באותה מצוה עשה ולא תעשה אין לנו נמי לדחותה במצות עשה לפי שיצאת עשה ולא תעשה אין לנו נמי לדחות אחת שנתוקף עליה ואפילו שתי מצות עשה שהן זו כנגד זו ואין אחת מכרעת מחברתה אין לנו לדחות אחת מהן מפני האחרת כמו שנאמר בתלמוד בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט) בשלמא לתנא קמא יבא עשה דפסח שיש בה כרת ודחה עשה דהשלמה שאין בו כרת אלא לר' יוחנן בן ברוקא מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה וכל שכן אם יהיה עשה ולא תעשה שכן הדין לקיים אותם יותר מלקיים העשה בלבד שכנגדם אלא אם יהיה דבר מיוחד שייחדו הכתוב או

רבינו חננאל

ברוקה. ולא קמה ופשוטה היא ובא רב אשי לתעמידה כר' יוסי הגראה בעליל ואיפשיטא במסנתות בתחלת פ' ר' ישמעאל הכי לאו א"ר יוסי התם כיון דאפשר לא פרחינן הכא נמי כיון דאפשר לא פרחינן ונדחת גם זו ואתו נהרדעי ואוקמוה כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי במסנתות פרק שתי הלחם נילושות דתנן ד' כרגים נכנסים ב' בידים ב' סדרים וב' בידים ב' בויכין וד' מקדמין לפניהם ב' ליטול ב' סדרים וב' ליטול ב' ליוכין המכניסין עומדין בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושיכין ואלו מניחין מפתחים של זה בצד מפתח של זה שנא' תמידי. שמעינן מדבריהם שאו' אלו מושכין ואלו מניחין. פי' מושכין את לחם הפנים לא שמעינן אותו מעל השלחן כולו אלא מושכין אותו מעט מעט ומתגלה מקצת השלחן ובאותו מקצת המגלה מניחין הלחם המכניסין התחש. וכן עושין מפתח של זה בצד מפתח של זה וסבירא להו שאם נטלו הישן מעל השלחן אין מחזירין אותו אלא כיון שמליק הלחם הישן ונשאר השלחן שעה אחת בלא לחם עברו על הכתוב לפני תמיד ואע"פ שיש לו רשות להדר הוא חדש [הוא] מהא שמעינן שהפורש מן המצוה אין לו עוד לחזור עליה להדרה. ומצאנו בתלמוד א"י המל יטול מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצין כדברי ר' עקיבא ולר' ישמעאל דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם נפקא ליה מהא דא"ר יהודה בן פזי אז אמרה חתן דמים למולות מיכן ב' מילות למילה ולפריעה למילה ולציצין:

רב נסים גאון

החכמים שנעשה כמו שהוא מפורש ואנו מזכירים עיקר שתקיש לו כל מה שתמצא מזה הענין ונאמר אמר הקב"ה ביום אחד לחודש השביעי שהוא יום ראש השנה (ויקרא כג) יהיה לכם שבתון זה מקרא מלא בציוי השביתה ואמר עוד מלאכת עבודה לא תעשו הוהיר בו מלעשות מלאכות מיוחדות ונמצא עליונו בקידוש היום עצמו עשה ולא תעשה עוד ציונו בו לחקוע בשופר שנאמר (במדבר כט) יום תרועה יהיה לכם ובעת שלא תיקענו השופר מערב יום טוב והרצרנו ביום טוב עצמו לתקוע בשופר לקיים המצוה ואי אפשר להיות דבר זה אלא עד שלא תתוקף השופר ונתקן אותו ונחלל קדושת היום ראוי לנו שנניח מצות שופר שהיא עשה ולא נחלל היום שיש בהיובו קדושתו עשה ולא תעשה שאי אפשר שיבא עשה בלבד וידחה עשה ולא תעשה יחדו וכנין זה מילה שלא בזמנה והוא מי שנתאחר לאחר יום ח' מחמת חולי שאירע לתינוק, או מפני הספק כמו שאנו (לקמן דף קנ) בין השמשות ערב שבת נמול לי' יום טוב אחר שבת נמול לי"א ובשתהיה מילה שלא בזמנה אינה מותרת ביום טוב כי יום טוב יש בו עשה ולא תעשה ולא יבוא עשה של מילה ודחי עשה ולא תעשה של יום טוב אלא בזמנה שהוא יום ח' וראי שבו נאמר (ויקרא יב) וביום השמיני ימול ואמרו בפירוש וביום ואפי' בשבת אבל שלא בזמנה אפי' יום טוב אינה דוחה שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה אלא נויר מצורע כי פירש בראיות ברורות שעשה ידחה את לא תעשה ועשה שבו וביאור זה כי הקב"ה צוה הנויר שיגדל שער ראשו מאחר שתקרים